

IZZIVI ENAKIH MOŽOSTI GLASBENEGA IZOBRAŽEVANJA OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

EQUAL OPPORTUNITY CHALLENGES OF MUSIC EDUCATION FOR CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

LOREDANA SAJOVIC

Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Vipava

loredana.sajovic@gmail.com

Izlevček: Pot k razvijanju odprte družbe temelji na spoštovanju posameznika. To je tudi eno izmed načel inkluzije, med katerimi so še: nediskriminacija, sprejemanje posameznika kot dela človeške raznolikosti, enakost možnosti, omogočanje optimalnega razvoja posameznika in druga. Vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne oblike vzgojno-izobraževalnih ustanov, sprejemanje in razumevanje njihovih potreb ter posebnosti je edina pravična pot, saj upošteva temeljno človekovo pravico – pravico do izobrazbe.

V naši družbi potekajo procesi, ki zagotavljajo uspešno vključevanje otrok s posebnimi potrebami v večinske vrtce, osnovne šole, srednje šole in fakultete ter tako upoštevajo načela inkluzije. Bistvo inkluzije je prilagajanje vzgojno-izobraževalnega dela posamezniku, kar vodi v spremembe v vzgojno-izobraževalnem sistemu.

Tudi na področju glasbenega šolstva si v bodoče želimo ustreznih sistemskih sprememb, ki bodo otrokom s posebnimi potrebami pomagali razvijati njihove glasbene potenciale. V prispevku je predstavljen primer združevanja znanj za njihov glasbeni napredek v CIRIUS Vipava.

Ključne besede: učenci s posebnimi potrebami, glasbeno šolstvo, vključevanje, sodelovanje, združevanje znanj

Abstract: The path to developing an open society is based on respecting the individual, which is one of the principles of inclusion, others being non-discrimination, accepting the individual as part of human diversity, equal opportunities, enabling optimal development of every individual, etc. Including a child with special needs in different forms of general education, accepting and understanding their needs and individual characteristics is the fairest way, as it acknowledges a fundamental human right – the right to education.

In our society, processes have been set in motion that ensure a successful inclusion of children with special needs in mainstream kindergartens, primary schools, secondary schools and colleges, thus respecting the principles of inclusion. The core concept of inclusion is tailoring the educational work to the needs of an individual, which in turn leads to change in the education system itself.

In the field of music education, appropriate systemic changes would also be appreciated for the future, as their implementation would pave the way for children with special

needs to develop their musical potential. The article presents an example of combining knowledge with the aim of advancing the musical progress of children with special needs in CIRIUS Vipava.

Keywords: students with special needs, music education, inclusion, cooperation, combining knowledge.

UVOD

Glasba je ena od umetnosti, ki je na duhovnem področju skozi zgodovino razvoja človeka odigrala tako pomembno vlogo, kot je odkrivanje naravnih zakonov omogočilo človekov razvoj znanosti in tehnologije.

Kljub temu da je vse v človeku neskončno čudežno, zapleteno, skrivnostno prepletajoče se in povezano, vemo, da gre za dve razsežnosti, ki se med seboj dopolnjujeta in služita druga drugi. To sta razsežnosti duha in uma. Ti dve razsežnosti sta položeni v vsakega človeka in ga zaobjemata v njegovi celovitosti.

Glasba me je že kot otroka nagovarjala s posebno močjo, mi bogatila vsakdan in bila v oporo. Mogoče je prav ona zakrivila, da sem že v mladosti zelo intenzivno občutila odnos do sočloveka in ranljivost izključevanja. Tako me je moja življenjska poklicna pot pripeljala do študija specialnopedagoških znanj in glasbe. Ta znanja sem širila in dopolnjevala ob dolgoletnem delu z otroki s posebnimi potrebami v CIRIUS Vipava.

Kot učiteljica glasbene umetnosti in zborovodja sem poučevala tudi v osnovni šoli, predvsem pa sem bila dejavna kot zborovodja v gimnaziji in lokalnem okolju. Tako sem z leti spoznavala, da je svet otrok s posebnimi potrebami poseben, izjemen po svoji neposrednosti, ki jo dandanes še posebej pogrešam. Otroci s posebnimi potrebami se iskreno veselijo svojih uspehov, hvaležni so vsake pohvale in razumevanja svoje individualnosti. Uspešno poučevanje je naslonjeno na dober, pozitiven in ljubeč odnos, ki ga zgradi učitelj, če zna vstopiti v ta njihov svet, pogosto poln skrivnosti, če ga razume, spoštuje in ima rad.

ZAKAJ INKLUZIJA

Živimo v času intenzivnega razvoja znanosti in tehnologije, v času, ko znanje postaja ključnega pomena za učinkovitost na različnih ravneh našega življenja.

Pri pedagoškem delu nova spoznanja o delovanju možganov uspešno podpirajo celosten pristop, pri delu z otroki s posebnimi potrebami pa omogočajo razumevanje individualnosti, pravilno izbiro metod in tehnik poučevanja ter potrebnih prilagoditev. Prav nova znanja uspešno podpirajo tudi idejo enakih možnosti, ki vodi v model odprte družbe.

Temeljni dokumenti Evropske unije, ki govorijo o vključevanju otrok s posebnimi potrebami, ne izhajajo iz spoznanja o nujnosti takega delovanja samo zaradi otrok in njihovih staršev, temveč se sklicujejo na širše družbene projekte, kar je zelo pomembno. Razvijanje odprte družbe (inclusive society) zato ne pomeni samo preseljevanja otrok s posebnimi potrebami iz posebnih ustanov v običajna šolska okolja, temveč pomeni tudi spreminjanje družbenega polja.

[Rutar, 2010, str. 31]

Rutar (2010, str. 31) navaja tudi, da je odprta družba »dinamično polje, ki se spreminja, same spremembe pa ne potekajo naravno ali spontano, temveč se je treba zanje potruditi«.

S podpisom Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov je Republika Slovenija sprejela in uzakonila načela inkluzije. Načela inkluzije, ki so navedena v Konvenciji (Združeni narodi, 2006), so: nediskriminacija, spoštovanje osebnega dostojanstva, pravica do lastne odločitve, neodvisnost posameznika, sprejemanje vsakega posameznika kot dela človeške raznolikosti, enakost možnosti, omogočanje optimalnega razvoja posamezniku idr. Temeljna pravica na področju izobraževanja pa je pravica do izobrazbe. Mednarodni dokument jo opredeljuje kot temeljno človekovo pravico, ki zajema vse stopnje izobrazbe.

Ustava Republike Slovenije (1991) zahteve Listine Evropske unije o temeljnih pravicah ureja v 52. členu, po katerem imajo »otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter druge huje prizadete osebe pravico do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi«.

Politika inkluzije, zapisana v številnih evropskih dokumentih, ki so nastali v zadnjih desetih letih, jasno določa, da je dobra pot k razvijanju zares odprte družbe tista, ki temelji na spoštovanju vsakega posameznika, ne le nekaterih, ki so se znašli v privilegiranih položajih.

[Rutar, 2010, str. 32]

Otroci s posebnimi potrebami ne smejo biti diskriminirani, kar pomeni, da ne smejo biti izločeni iz okolij, ki so zanje najbolj primerna.

[Rutar, 2010, str. 30]

Enakost možnosti na področju izobraževanja in vključevanja pa ne izhaja le iz usmerjenosti v humano družbo, temveč tudi iz dejstev, da smo ljudje kot posamezniki izjemno raznoliki in da nas kot družbo prav to bogati.

ZAKAJ INKLUZIJA ZA OTROKE S POSEBNIMI POTREBAMI
V GLASBENEM ŠOLSTVU

Inkluzija je logična posledica humane družbe in napredkov v razvoju raznih vej znanosti, še posebej nevroznanosti. Bistvo inkluzije je prilagajanje vzgojno-izobraževalnega dela posamezniku, kar vodi v spremembe izobraževalnega sistema.

Po 2. členu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP) (2020) so otroci s posebnimi potrebami »otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja«. Velikokrat se našteje motnje med seboj kombinirajo. Tako govorimo o otrocih z več motnjami.

Glasbeni pedagogi, psihologi, utemeljitelji najrazličnejših teorij razvoja človekove osebnosti, različnih metodoloških sistemov na področju vzgoje in izobraževanja otrok so si kljub različnim pristopom delovanja na razvoj človeka edini: glasba je odločilnega pomena pri razvoju otrokovega intelekta, ustvarjalnosti, njegovih matematičnih, logičnih in prostorskih sposobnosti, duhovnega razvoja, razvoja emocij. Pogosto jo štejejo kot največjo od vseh umetnosti (Denac, 2002; Pesek, 1997), zato mora imeti in ohranяти pomembno mesto v vzgojno-izobraževalnem sistemu za vse otroke, saj je to ena izmed njihovih osnovnih pravic.

Sodobna glasbena nevropsihologija je s svojimi raziskovalnimi dognanji povzročila velike premike na področju razumevanja številnih učinkov glasbe na psihofizično funkcioniranje človeka (Habe, 2018). Glasba je sredstvo za celostno učenje, ki omogoča pridobivanje znanj, veščin in spretnosti na prijeten ter učinkovit način. Celostno učenje vključuje celotno osebnost posameznika, aktivno vlogo učenca, poudarja pomen čustev in motivacije, upošteva spoznanja o učinkovitosti delovanja možganov, poudarja pomen veččutnih izkušenj ter vodi do znanja z visoko vrednostjo prenosa in dolgoročnimi učnimi učinki (Habe, 2018).

Ob tem, ko se otroci vključujejo v glasbene dejavnosti, razvijajo glasbene sposobnosti, te pa se integrirajo v druge procese učenja. Gre torej za interakcijo nekih spretnosti in znanj, ki niso samo glasbene, ampak splošne in pomembne v celostnem razvoju otroka. (Denac, 2002)

Našteta dejstva nas silijo v odgovorno ravnanje v odnosu do dela z otroki s posebnimi potrebami in našega pedagoškega prispevka k njihovem napredku. Ne le da imajo ti otroci še posebej radi glasbo, da kažejo do nje sponta-

Slika 1

Ema Škrlj, učenka prof. Jelene Pešič, kot solistka na koncertu z mednarodnim sodelovanjem. Skladbo H. Arlena Somewhere over the Rainbow je zaigrala ob spremljavi Pihalnega orkestra Vrhopolje.

no, naravno nagnjenje in odzivanje, da se ob glasbi razživijo, uspešno sproščajo, da jim predstavlja vir veselja, oporo pri ustvarjanju kontaktov in komunikaciji, da jim omogoča samopotrditve, v populaciji otrok s posebnimi potrebami najdemo tudi izredno nadarjene učence. Srečujemo se z učenci z absolutnim posluhom, učenci z izjemnim glasbenim spominom, glasbeno ustvarjalnimi učenci ter učenci z izjemnimi motoričnimi sposobnostmi.

Kot pedagogi smo dolžni te čudovite posameznike odkrivati, usmerjati njihov razvoj in sodelovati v dobrobit njihovega napredka. Prav tako smo dolžni na ta dejstva vedno znova opozarjati okolje, družbo, ustrezne institucije in iskati priložnosti za njihovo prepoznavnost preko medijev, javnega nastopanja ...

Otroci s posebnimi potrebami imajo pravico do izobraževanja in usposabljanja, sem spada tudi glasbeno izobraževanje. Prav na področju glasbenega šolstva pa zanje še niso zagotovljeni pogoji in možnosti vključevanja.

ZAKAJ ZDRUŽEVANJA ZNANJ ZA GLASBENO IZOBRAŽEVANJE

V ustanovah in šolah za izobraževanje ter usposabljanje otrok s posebnimi potrebami glasbo poučujejo specialni in rehabilitacijski pedagogi ali glasbeni pe-

dagogi. Njihova znanja so vezana na poučevanje glasbene umetnosti v predpisanih programih ter pri izvajanju interesnih dejavnosti, najpogosteje so to pevske zbori ali instrumentalne skupine, v katerih učenci igrajo večinoma Orffove instrumente.

Ker se otroci s posebnimi potrebami zaradi primanjkljajev, ovir in motenj ne morejo vpisati v glasbeno šolo, njihovi starši iščejo možnosti zasebnega poučevanja. Najpogosteje je ta oblika dela kratkotrajna. Glasbeni jezik in obvladovanje tehničnih spretnosti instrumenta sta zanje zelo zahtevna. Če poleg učitelja, ki poučuje instrument, otrok nima nobene druge pomoči, ne more napredovati.

Za uspešno delo je treba združiti znanja:

- iz pedagoškega dela na področju poučevanja posameznih instrumentov: ta znanja imajo profesorji, ki poučujejo instrumente na glasbenih šolah; učence znajo voditi skozi sistematičen proces usvajanja tehničnih spretnosti, potrebnih za estetsko izvajanje, poznajo učna gradiva, prav tako različne metode in pristope, ki jim omogočajo, da skozi proces dela zagotavljajo učenčev napredek, jih vodijo k umetniškemu oblikovanju skladb in umetniškemu razumevanju glasbe;
- iz pedagoškega dela na področju poučevanja glasbenoteoretičnih znanj in glasbenega opismenjevanja: to so glasbeni pedagogi, ki učence vodijo, usmerjajo in razvijajo njihov odnos do zvokov ter njihovih lastnosti, razvijajo zavedanje tonskih višin, odnosov, razdalj in zvez med toni, lestvicami, omogočajo spoznavanje ritmičnih elementov, jih glasbeno opismenjujejo;
- iz pedagoškega dela na področju specialnopedagoških znanj: ta znanja imajo specialni in rehabilitacijski pedagogi, ki poznajo značilnosti otrok s posebnimi potrebami, znanja iz različnih pristopov in metod za uspešno delo z njimi, znajo uspešno diagnosticirati individualne lastnosti in posebnosti posameznika, določiti področja primanjkljajev in močna področja ter tako poiskati ustrezne prilagoditve za nudenje pomoči pri usvajanju znanj in spretnosti; zelo pomembna so znanja, ki omogočajo ustrezno komunikacijo, vzpostavitev dobrih stikov ter motivacije učencev za delo, ki je zanje zelo zahtevno.

CIRIUS Vipava je ustanova, v kateri so na izobraževanju, rehabilitaciji in usposabljanju otroci z več motnjami, vsi imajo motnje v duševnem razvoju. Glasba ima tu pomembno mesto. Z njo se učenci vsakodnevno srečujejo ob različnih zaposlitvah, pri terapijah, pedagoškem delu, v prostem času ... V CIRIUS-u sem dolga leta poučevala glasbo kot predmetni učitelj, mentor pevske in instrumentalne skupine ter kot glasbeni terapevt. Dobro opremljen prostor za izvajanje glasbenih dejavnosti je omogočal kvalitetno delo in pripravo lepih točk za glasbene prireditve. Zadnja leta pa smo skupaj s profesorji, ki pouču-

Slika 2

Lea Kranjc s svojim učiteljem klarineta, prof. Aleksandrom Miklavcem

jejo posamezne instrumente in so zaposleni v Glasbeni šoli Vinka Vodopivca Ajdovščina, združili znanja za uspešno poučevanje tube, flavte, harmonike in klarineta učencev iz CIRIUS Vipava.

ZAKAJ MODEL ZDRUŽEVANJA ZNANJ ZA GLASBENO IZOBRAŽEVANJE V CIRIUS VIPAVA

Razlogi so bili vezani na mojo učiteljsko prakso v CIRIUS-u in na spoznanja, da imajo učenci v tem delu predvsem mojo odgovornost, voljo in možnosti, ki jih bom zanje poiskala kot glasbeni pedagog. Sistemske ureditve, da bi kot otroci s posebnimi potrebami obiskovali pouk inštrumenta, ni bilo in je tudi danes še ni, tako znotraj specialnopedagoške prakse kot znotraj glasbenega šolstva. Ostajamo le pri osnovni zakonski zavezi, da imajo vsi otroci pravico do izobraževanja. Vrata v glasbeno šolstvo so otrokom s posebnimi potrebami le priprta, vključevanje je večinoma odvisno od vodstev glasbenih šol in njihovih internih ureditev. Uspešnejše pri vključevanju otrok s posebnimi potrebami so zasebne glasbene šole, ki lahko s svojimi pozitivnimi izkušnjami uspešno podpirajo idejo inkluzije.

V tem delu prispevka se moram spomniti začetkov sodelovanja s profesorji iz Glasbene šole Vinka Vodopivca Ajdovščina.

Pred nekaj leti je prišla na izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje v CIRIUS učenka, ki si je močno želela igrati prečno flavto. Zgled ji je bila njena starejša sestra. Rodila se je kot zdrava deklica, ki pa je zaradi možganskega tumorja v zgodnjem šolskem obdobju utrpela posledice, zaradi česar je bila usmerjena v prilagojen izobraževalni program z nižjim standardom znanj.

Doma je dobila, poleg razumevanja, skrbi in ljubezni, tudi veliko možnosti za svoj razvoj. Družina je bila dobro vključena v različne kulturne dejavnosti v okolju, predvsem je bila zelo povezana z glasbo. Zaradi večkrat izražene želje po igranju prečne flavte sem poklicala njeno mamo. Po kratkem pogovoru sem izvedela, da so starši za učenko že imeli urejeno zasebno poučevanje, da je igrala kljunasto flavto, da pa so imeli težave z motivacijo, ki se je postopno stopnjevala v odklanjanje dela z inštrumentom. Mama se je takoj strinjala, da se povežem z ustreznim učiteljem in da se pouk inštrumenta začne.

Treba je bilo:

- poiskati in se povezati z učiteljem inštrumenta, ki je imel voljo in bil pripravljen, da poleg obveznosti dodatno poučuje otroka s posebnimi potrebami;
- omogočiti izvedbo pouka inštrumenta na primerni lokaciji, v prostoru, času, ki je bil usklajen z vsemi urniki, tako učenke, da ni rušil njenih izobraževalnih in terapevtskih programov v CIRIUS-u, kot urnikom dela učitelja iz glasbene šole;
- uskladiti moj urnik in prosti čas, zato da sem lahko prisostvovala pri pouku instrumenta;
- v urniku učenke in mojem urniku poiskati dodaten čas za individualno delo, ki je sledilo navodilom učitelja instrumenta.

Na enak način sem pozneje uredila tudi poučevanje drugih inštrumentov: tube, klarineta in harmonike. Učitelji, s katerimi sem sodelovala, so bili izjemno srčni, strokovni in fleksibilni. Kljub temu je bilo zelo pomembno, da sem spremljala njihove individualne ure, opazovala potek dela, učitelju inštrumenta pomagala pri spoznavanju individualnih lastnosti učencev, poslušala napotke, ki so jih učenci dobili, in z njimi pozneje tudi vadila. Potrebovali so:

- nadzor v usvajanju tehnike igranja posameznih instrumentov,
- kontrolo pri uglasitvah,
- kontrolo pri ritmični in melodični natančnosti izvajanja,
- pomoč pri orientaciji oz. branju notnega gradiva,
- spodbujanje k pogostemu ponavljanju in utrjevanju,
- vodenje, preverjanje in navajanje na samostojnost izvajanja,
- veliko pohval, pozitivnih spodbud in motivacije.

Za uspešno usvajanje veščin igranja na instrumentih so bile potrebne prilagoditve, ki so izhajale iz posameznikovih individualnih lastnosti in posebnosti:

- prilagojen izbor glasbene literature,
- prilagojen tempo dela,
- prilagojen obseg snovi,
- toleranca do šibkih področij: razumevanje, koncentracija, motorika, integracija čutil, neurejenost posluhov,
- uporaba vizualnih opor pri notnem gradivu in dodatne oblike pomoči pri branju notnega gradiva,
- učenje s pomočjo različnih tehnik, pomagal in asociacij na podlagi individualnih življenjskih izkušenj učencev,
- uporaba motivacijskih tehnik.

Zagotavljanje pogostega nastopanja je bilo za razvijanje vztrajnosti in notranje motivacije učencev ključnega pomena. Učenci so dobili priložnosti, da nastopajo na javnih in odmevnih prireditvah, koncertih ter raznih snemanjih. Tam so doživljali uspehe in samopotrditve ter uspešno krepili željo po nadaljnjem učenju instrumentov.

ZAKLJUČEK

Naloge glasbenih pedagogov so široke in pomembne tako za posameznika in njegov razvoj kot za bogatitev življenja družbe kot celote. Ključnega pomena so za oblikovanje in vzgojo bodočih glasbenikov ter širjenje glasbene kulture med posamezniki vseh starosti.

Ena od osrednjih nalog glasbenih pedagogov je poučevanje inštrumentov. »S pomočjo svojega znanja, izkušenj in metod poučevanja glasbeni pedagogi učencem omogočajo pridobivanje tehničnih spretnosti, razvijanje glasbenega občutka ter razumevanje in interpretacijo glasbenih del. S tem gradijo temelje za nadaljnje glasbeno izobraževanje in ustvarjalnost« (Zorič, 2023).

Glasbeni pedagogi v glasbenih šolah imajo cilje, naloge in zasluge, da imamo Slovenci na zavirljivo visoki ravni razvito tako ljubiteljsko kot poklicno glasbeno kulturo.

Glasbeno izobraževanje v današnji družbi še ni dostopno vsem otrokom, nujno pa je, da bi bilo tako. Z uvedbo rednih programov, ki so financirani iz državnega proračuna, je treba ta prostor odpreti tudi otrokom s posebnimi potrebami. Razmišljanje o vključevanju vseh skupin otrok s posebnimi potrebami v obstoječe programe je nerealno. Vrniti se moram k že zapisani trditvi, da je bistvo inkluzije prilagajanje vzgojno-izobraževalnega dela posamezniku, kar vodi v spremembe izobraževalnega sistema. Enakopravna ureditev glasbenega izobraževanja otrok s posebnimi potrebami zahteva fleksibilnost pri upošte-

vanju njihovih individualnih lastnosti, sposobnosti in posebnosti ter uvedbo možnosti individualnega prilagajanja programov.

Spremembe v izobraževalnem sistemu glasbenega izobraževanja so potrebne, vendar ne bi smele rušiti poslanstva, nalog in ciljev, ki ga ima obstoječe glasbeno šolstvo.

Literatura

- Denac, O. (2002). *Glasba pri celostnem razvoju otrokove osebnosti*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Habe, K. (2018). Z glasbo do učencu prijaznejšega učnega okolja in boljših učnih rezultatov. *Pedagoška obzorja*, 33(2), 3–19.
- Pesek, A. (1997). *Otroci v svetu glasbe*. Državna založba Slovenije.
- Rutar, D. (2010). Model pomoči učiteljem: nekateri temeljni pojmi. V D. Rutar (ur.), *Inkluzija in inkluzivnost: model nudenja pomoči učiteljem pri delu z dijaki s posebnimi potrebami, ki so integrirani v redne oddelke* (str. 30–32). Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Ustava Republike Slovenije. (1991). *Uradni list Republike Slovenije*, (33). <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=1991-01-1409>
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP). (2000). *Uradni list Republike Slovenije*, (54). <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2000-01-2496>
- Združeni narodi. (2006, 13. december). *Konvencija o pravicah invalidov*.
- Zorič, G. (2023, 5. junij). *Glasbena pedagogika: pomen in vloga glasbenega izobraževanja*. Kulturno medijski center Slovenije. <https://homocumolat.com/2023/06/05/glasbena-pedagogika-pomen-in-vloga-glasbenega-izobrazevanja/>

Summary

UDC 376:78

Music enables children with special needs to develop holistically, enriching their lives and facilitating communication and socialization. Strikingly talented students can be found in the population of children with special needs, among them students with absolute pitch, students with an exceptional musical memory, musically creative students and students with exceptional motor skills. As educators, it is our duty to discover these wonderful individuals, guide their development and participate in their progress. We are also obliged to bring these facts again and again to the attention of the community, society, and the relevant institutions as well as look for opportunities to grant them recognition through the media, public performances, etc.

The work of music pedagogues encompasses a wide range of tasks, important both for the individual and their development as well as for the enrichment of society as a whole. They are crucial in the process of the formation and education of future musicians and what is more, they facilitate the spread of musical culture among individuals of all ages.

One of the central tasks of music educators is teaching instruments. Music pedagogues employed in music schools set goals and perform their tasks with the aim of creating a basis for future musicians and can be credited for the fact that Slovenians have an enviable high level of both professional and amateur musical culture.

Children with special needs have the right to education and training, including music education. However, in the field of music education, the conditions and opportunities for inclusion are not yet guaranteed for them. In order for the work to be successful it is necessary to combine musical pedagogy knowledge and special pedagogy knowledge with the knowledge of teaching instruments, which is based on tailoring the educational work to the individual's needs. It is necessary to gradually achieve appropriate systemic changes that must not undermine the mission, tasks and goals of the existing music education in music schools.